

2. Авдасєв В. Н. Трудовое братство Н. Н. Неплюева. Его история и наследие / В. Н. Авдасєв. – Сумы : РИО «АС-Медиа», 2003. – 64 с.
3. Бирюкович В. Из воспитательных опытов / В. Бирюкович // Русская школа. – 1895. – № 10. – С. 110–118.
4. Гордеева И. А. «Забытые люди» история российского коммунитарного движения / И. А. Гордеева – Серия «Первая монография» под ред. Г. А. Бордюгова. – М. : АИРО-XX, 2003. – 240 с.
5. Лютецкий А. Школы Н. Н. Неплюева как пример самобытного воспитания / А. Лютецкий // Знамя. – М. : Типография Борисенко, 1900. – 23 с.
6. Побединский Н. Неплюевские братства и школы. Их основные тенденции, характер и значение / Н. Побединский // Вера и церковь. – 1901. – № 6. – С. 117–141.
7. Солодовник Н. С. Н. Н. Неплюев : Воздвиженское трудовое братство – локальная модель будущего бесконфликтного общества социальной справедливости / Н. С. Солодовник. – М. : Высшая школа, 1994. – 297 с.
8. Солонина П. Н. Воздвиженская сельскохозяйственная школа. (Из личных впечатлений) / П. Н. Солонина // Земский сборник Черниговской губернии. – 1893. – № 8–9. – С. 81–96.
9. Сомин Н. В. Крестовоздвиженское трудовое братство Николая Николаевича Неплюева / Н. В. Сомин // Вестник ПСТГУ IV: Педагогика. Психология. – 2008. – Вып. 1(8). – С. 57–72.
10. Фурсей А. Имеют ли право говорить о «Неплюевщине» и «Неплюевцах» / А. Фурсей. – С.-Петербург : Типография В. Тиханова, 1902. – 8 с.
11. Фурсей Г. Н. Поиск пути [Электронный ресурс] / Г. Н. Фурсей. – СПб. : (Духовное наследие) – 2005. – Режим доступа : <http://www.delorus.org/medialibrary/detail.php?ID=1888.3>

Аннотация

Н.А.Ковальова

Историография исследования личности М.М.Неплюева – педагога, философа и общественного деятеля

Статья посвящена исследованию историографии жизнедеятельности выдающегося общественного деятеля, философа и педагога М.Неплюева. Анализируются наиболее известные и фундаментальные труды, в которых изучаются творческое наследие, взгляды и основные аспекты жизни Неплюева. Освещаются различные взгляды авторов на его мировоззрение, педагогическую и общественную деятельность, работу Крестовоздвиженского трудового братства. Устанавливаются отличительные черты новейшей историографии и историографии конца XIX – начала XX в.

Ключевые слова: М.Неплюев, историография, исследование, автор, публикация, Трудовое братство, сельскохозяйственная школа, система воспитания.

Summary

N.A.Kovalyova

Historiography of Studying of the Personality of N.N.Nepluev – the Teacher, the Philosopher and the Public Figure

Article is devoted to the historiography investigation of the outstanding public figure, the philosopher and teacher N.Nepluev's activity. The most known and fundamental publications which studied the heritage, views and the main aspects of Nepluev's life of are analyzed. Different views of authors on his outlook, pedagogical and public activity, activity of The Holy Cross Day Labor brotherhood are highlighted. Distinctive features of a modern historiography and historiography of the XIX century ending– XX century beginning are established.

Key words: N.Nepluev, historiography, research, author, publication, Labour brotherhood, agricultural school, educational system.

Дата надходження статті: «7» жовтня 2013 р.

УДК 796.01(477) «192/193»

Г.П.КОВАЛЬЧУК,

кандидат педагогічних наук

(м.Кам'янець-Подільський)

Організаційні основи фізичного виховання молоді в радянській Україні у 20-х роках XX століття

У статті розкрито організаційні основи становлення і розвитку основ фізичного виховання молоді 20-х років XX ст. у Радянській Україні. На основі відповідної джерельної бази автором здійснено спробу історико-педагогічного аналізу активної розбудови радянської системи фізичного виховання, що здійснювалась за діяльної позиції влади, партійно-державного апарату та ініціативи комсомолу на чіткій ідеологічній основі з орієнтацією молоді на масову військово-прикладну та спортивну підготовку, зумовлених специфікою соціально-політичної та економічної ситуації в країні. Узагальнюються зміст і форми фізкультурно-спортивного руху та важливість історичного досвіду минулого для сучасної теорії і практики фізичного виховання.

Ключові слова: освіта, організаційні основи, фізичне виховання, фізкультурно-спортивний рух, позиція влади, ініціатива комсомолу, військово-спортивна підготовка, фізична культура, система виховання, історичний досвід.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах становлення незалежної України особливе значення приділяється розвитку національної системи фізичного виховання, що у свою чергу викликало зростання інтересу до науково-педагогічної спадщини минулого, концептуальні підходи яких лягли в основу вітчизняної теорії і практики фізичного виховання особистості. Розв'язання даної проблеми в Україні здійснюється шляхом удосконалення системи фізичного виховання, що відображені в державних документах, спрямованих на поліпшення організації фізичного виховання і масового спорту. Однак творчий пошук нових шляхів і наукове вирішення цієї проблеми неможливі без знання і переосмислення історичного досвіду минулого, у якому можна знайти відповіді на багато питань, що гостро постають перед сучасною системою освіти.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема фізичного виховання дітей та молоді в Україні знайшло відображення у великій кількості спеціальної літератури з історії фізичної культури і спорту вітчизняних та зарубіжних видань, періодиці тощо.

Розвиток ідеї фізичного виховання особистості представлено у наукових працях історико-педагогічного спрямування (В.Кулик, Л.Кун, Н.Пономарьова, В.Столбов, Г.Харабуга, І.Чудінов та ін.), у яких розкриваються основні етапи розвитку фізичної культури і спорту в СРСР, розкриваються питання становлення і розвитку основ фізичного виховання в СРСР у період 1917-1930 років, дається характеристика і деяких офіційних державних документів, постанов у галузі фізичної культури і спорту, які й зумовили характер фізкультурного руху в країні, підкреслено значення фізичного виховання учнівської молоді та ін.

Питання становлення вітчизняного фізкультурного і спортивного руху в довоєнні роки розглядалися у дослідженнях (А.Буценко, В.Бляха, А.Корольова, А.Кухтій, Г.Наталова, С.Привіса, Ю.Тешпера, Г.Шепеленко) у яких характеризується організація фізкультурно-спортивного руху в окремих зарубіжних країнах, розглядаються тенденції та перспективи організації фізкультурно-спортивного руху в Україні, пропонуються шляхи підвищення ефективності функціонування фізкультурно-спортивного руху.

Серед праць з проблем історичного розвитку фізичної культури і спорту в Україні у першій половині ХХ ст. необхідно виділити дослідження М.Бунчука, А.Догмарова, В.Прядченка, Ю.Тешпера, Б.Трофим'яка, Є.Чернової та ін. Але більшість із них були виконані у 60-70-х рр. ХХ ст. у відповідності до тогочасної комуністичної ідеології, тому наукові пошуки цих учених були у значній мірі обмежені. З іншого боку, чимало проблем, імен, подій та фактів були неофіційно заборонені у наукових працях та академічних виданнях. До того ж велика кількість першоджерельної інформації не була доступна навіть вузькому колу фахівців.

Заслужують на увагу навчальні посібники і монографії українських дослідників, які написані у період незалежності України (О.Винничук, Ю.Грот, Г.Малка, М.Олійник, В.Палуша, Є.Пристапа, М.Солопчук, С.Філь, О.Худолій, Б.Шиян та ін.) у яких розглядаються питання світової та вітчизняної історії фізичної культури і спорту, історії міжнародного спортивного й олімпійського руху, особливості сучасного етапу розвитку теорії і методики фізичного виховання. Однак, у них не досліджувалися тенденції розвитку фізичного виховання молоді в 20-х роках ХХ століття.

Формулювання цілей статті... Враховуючи актуальність даної проблеми, її практичну значущість з метою удосконалення сучасної системи фізичного виховання та відсутність узагальнених історико-педагогічних досліджень з даної проблеми, темою статті є «Організаційні основи фізичного виховання молоді в Радянській Україні у 20-х роках ХХ століття». **Мета статті** – систематизація та узагальнення теорії і практики фізичного виховання молоді у досліджуваній період, розкриття змісту та форм фізкультурно-спортивного руху в Радянській Україні у 20-х роках ХХ століття, актуалізація цього досвіду в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу... Становлення та розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні відбувалося у специфічних умовах. Саме на початку 20-х років розпочалася активна розбудова радянської системи фізичного виховання. Вперше в українській історії активну позицію в розбудові цієї системи займала влада, партійно-державний апарат. При цьому політика радянських органів будувалася на чіткій ідеологічній основі щодо виховання молоді, орієнтації на масову військово-прикладну підготовку.

III з'їзд РКСМ (Російський Комуністичний Союз Молоді), що відбувся в 1920 році, визначив мету і завдання фізкультурно-спортивної роботи. У прийнятій постанові із цього питання вказувалося, що фізичне виховання є одним з необхідних елементів загальної системи виховання молоді і має безпосередню практичну мету – підготовку молоді до трудової, виробничої діяльності та захисту Батьківщини. Ця ідея згодом була сформульована у Всесоюзному комплексі «Готовий до праці і оборони СРСР». З ініціативи комсомолу в цей час був започаткований масовий рух, спрямований на створення гуртків фізкультури на підприємствах, установах, школах і навчальних

закладах. Зусиллями молоді розпочалося обладнання спортивних майданчиків, поновлювались і ремонтувались спортивні споруди, будувалися нові стадіони, лижні станції, тири, гімнастичні містечка [8, с.11]. Військово-спортивна підготовка і виховна робота в організаціях всеобучу покладалася на комсомол України. На III з'їзді КСМУ у травні 1921 р. було вказано, що організації комсомолу повинні взяти найактивнішу участь у фізкультурно-масовій роботі. Ставилися основні завдання: а) фізичне виховання молоді; б) покращення допризивної підготовки; в) організація шкільних інструкторів; г) організація частин особливого призначення (ЧОП) [12, с.39]. Для вирішення цих завдань спеціальною комісією були розроблені організаційно-методичні настанови з питань організації військово-фізкультурної підготовки молоді. Питання фізкультурно-спортивної роботи всебічно обговорювались також і на IV з'їзді комсомолу України (1921р.).

Виконуючи рішення III і IV з'їздів, комсомольські організації спрямовували свою діяльність на посилення ефективності фізичного виховання молоді. Проводилося інструктування на місцях, вивчення та узагальнення кращого досвіду і впровадження його на всеукраїнському рівні. З цією метою 20-25 лютого 1922 року у м.Харкові відбулася всеукраїнська нарада політінспекторів спорту і допризивної підготовки молоді. Їй передували окружні наради політінспекторів спорту і допризивної підготовки Харківського і Київського військових округів [13, с.6]. Всеукраїнська нарада констатувала, що політосвітня робота серед молоді ведеться незадовільно. Для виправлення цього становища необхідна узгодженість дій комітетів КСМУ, його відділів політосвітньої роботи та комісій ЧОП.

16 травня 1922 року Головне управління загального військового навчання трудящих (всеобуч) разом із ЦК КСМУ видали наказ про залучення членів КСМУ до допризивної підготовки молоді. Відділи всеобучу в силу своєї підпорядкованості військовому відомству не мали можливості керувати діяльністю цих організацій. Крім того, форми керівництва, які вони використовували, не відповідали новим завданням, що стояли перед фізкультурними організаціями даного періоду. Як наслідок цього, керівництво всеобучу пішло по шляху створення Всеукраїнського союзу червоних організацій трудящих (ВУСЧОТ). Союз був оголошений організацією трудящих, а насправді у спілку об'єднувались спортивні організації. Орієнтування всеобучу на створення ВУСЧОТ з фізичної культури як самостійної організації молоді, відокремленої від вже існуючих, викликало побоювання розколу фізкультурного руху молоді. Враховуючи це, комсомольські організації УСРР очолили цей рух. Провідну роль у цьому відіграли створені при комітетах КСМУ військово-спортивні відділи [4, с.4].

На необхідність сприяння розвитку фізичної культури і спорту, урізноманітнення форм і методів їх роботи вказувалося на XI і XII з'їздах ВКП(б). У рішеннях цих з'їздів наголошувалося на необхідності використання інтересу юнацтва до занять фізкультурою і спортом у найширшому розумінні цього слова [2, с.19-20]. Популяризація спортивних організацій, масовий потяг до них населення, зацікавленість у правильній постановці фізичної культури цілого ряду відомств поставили на порядок денний питання зміни керівного органу з фізкультури і передачу його від Народного Комісаріату у військових справах у спеціальну міжвідомчу організацію, що була організована всеобучем на початку діяльності – Вищу раду фізичної культури (ВРФК).

Великий внесок у розвиток фізичної культури і спорту зробили профспілки. На початку 20-х років профспілки включилися в керівництво гуртками фізичної культури, виділили матеріальні засоби на її розвиток, фізкультурна робота стала важливою ланкою діяльності культвідділів. Профспілки беруть активну участь у створенні гуртків фізичної культури при профспілкових клубах. Приділялась також увага щодо поліпшення спортивної роботи і серед трудящих. Ці питання були обговорені на пленумі ЦК ВЦРПС 12-17 квітня 1923 року. У прийнятій постанові «Про культуробуду профспілок» вказувалося, що центром, навколо якого об'єднуються усі культурні заклади, повинен стати робітничий клуб. Він повинен бути місцем освіти і відпочинку (гуртки, екскурсії, розумні розваги, особливо спорт тощо). VI з'їзд професійних спілок, що відбувся 11-18 листопада 1924 р., констатував недостатню участь профспілок у фізкультурно-масовій роботі серед трудящих і наголосив на тому, щоб «уся робота з фізкультури розглядалася як частина клубної роботи, а спортивні гуртки разом з іншими організовувалися на рівних умовах» [5, с.37].

У роки відбудови народного господарства конкретні заходи з розвитку фізкультури і спорту велися повільно. Причиною цього була відсутність централізованого державного управління, тому постановою ВЦК СРСР від 27 червня 1923 року створюється Рада фізичної культури як постійна міжвідомча комісія. Для сприяння фізичному розвитку трудящих у губернських виконавчих комітетах створювались губернські ради, а у великих центрах – повітові ради фізичної культури. Основним завданням цих рад було узгодження й об'єднання всієї наукової і організаційної діяльності з фізичного виховання, освіти і розвитку трудящих [14, с.10]. Проте від 4 жовтня 1923 року до січня 1924 року ця рада знаходилася в стадії організаційного оформлення.

З утворенням ВРФК при ВУЦВК було започатковано процес формування державної системи радянського фізкультурно-спортивного руху в Україні. На початок 1924 року були створені губернські й повітові ради фізичної культури. Радам фізкультури було доручено державне керівництво і контроль над усією системою фізичної культури. Від всеобучу відпало керівництво усім фізкультурним рухом. Органи всеобучу реорганізувалися в органи військової підготовки трудящих і на них покладалося здійснення фізичної підготовки в армії.

У 1923-1924 роках керівництво молодіжними спортивними організаціями комсомолом було передано профспілкам. Саме у цей час найбільш чітко виявилися помилки і прорахунки в організації фізкультурно-масової роботи. Організаційні недоліки, різнобій у діяльності багатьох установ, причетних до фізкультурного руху – все це суттєво гальмувало розвиток фізичної культури та спорту. Особливо гострими були суперечності між радами фізкультури та керівними працівниками профспілок. Керівництво фізкультурними гуртками при профспілкових клубах повністю здійснювалося членами правління та їх працівниками. Діяльність гуртків фізкультури у системі клубів практично не контролювалася, вона не була пов'язана з виробництвом, що створювало сприятливі умови для «діяльності» спортивних ділків. Відсутність чіткої мети, змісту, методів та форм фізкультурно-спортивної роботи істотно гальмували розвиток фізичної культури і спорту. З'явилася ряд течій, які з різким післяреволюційним абсолютизмом, по-дилетантськи, без детального аналізу хотіли повернути хід розвитку фізичної культури в напрямку своїх уявлень. Пролеткультівці наполягали відмовитися від використання дореволюційного досвіду в галузі фізичної культури, заборонити деякі, на їх погляд, непролетарські види спорту (бокс, футбол, гімнастика) тільки тому, що вони вважалися «буржуазними». «Гігієністи» намагалися звести фізичну культуру до дуже легких вправ, що мало впливали на розвиток організму, мотивуючи це тим, що пролетарська молодь спадково фізично неповноцінна, і тому їй не слід тренуватись і змагатись із спортивною гімнастикою, боксу, футболу, підняття ваги тощо. Серед інших течій у фізкультурно-спортивному русі з'явилися прихильники і противники «рекордсменської» ідеї. Останні цілком відкидали не тільки досягнення високих результатів, а й «спортсменство» в цілому у заняттях спортом, були непримиренними противниками проведення змагань. Прихильники «рекордсменства» дивилися на заняття спортом не як на засіб досягнення високих показників, а як на засіб будь-якою ціною придбати «рекордсмена» або здібного спортсмена, прикривши цим відсутність роботи [6, с.165].

Враховуючи негативні тенденції у розвитку фізичного виховання трудящих, XIII з'їзд РКП(б), що відбувся в 1924 році, зобов'язав партійні органи посилити керівництво цією важливою ділянкою роботи. У постанові ЦК РКП(б) (ЦК РКП(б) – із березня 1918 року Центральний Комітет Російської Комуністичної партії (більшовиків)), від 13 липня 1925 р. «Про завдання партії в галузі фізичної культури» наголошувалося, що фізичну культуру треба розглядати не тільки як засіб фізичного виховання, оздоровлення та культурно-господарської і військової підготовки молоді, але і як один із методів виховання мас. Фізична культура не повинна вичерпуватися лише фізичними вправами, вона повинна охоплювати і суспільну, і особисту гігієну праці й побуту, використання сил природи, правильний режим праці і відпочинку. Фізична культура повинна бути частиною загальнополітичного, культурного виховання і освіти, оздоровлення мас. У даній постанові наголошувалося на особливій ролі комсомольських органів у справі впровадження фізкультури серед селянської молоді [10, с.47].

4 листопада 1925 року ВУЦВК і РНК УСРР, відмінивши постанову від 4 жовтня 1923 року «Про вищі і місцеві Ради з фізичної культури трудящих УСРР», прийняли постанову «Про Вищі, Окружні і Районні ради фізичної культури трудящих УСРР», де вказувалося, що ВРФК при ВУЦВК (Всеукраїнський центральний виконавчий комітет) є постійною радою з питань фізичної культури і фізичного виховання трудящих УСРР. Усю роботу ВРФК вела через бюро, комітети і секції: а) організаційно-агітаційне бюро; б) науково-навчальний, спортивно-технічний і стрільковий комітети; в) шахово-шашкову секцію [9, с.79–81]. Діяльність ради зумовлювалася такими основними завданнями:

а) об'єднувати й здійснювати загальне керівництво діяльністю центральних установ, громадських і професійних організацій у галузі фізичної культури, розглядати й затверджувати плани їхньої роботи, а також керувати існуючими науково-дослідними закладами і спеціальними установами у справі фізичного виховання трудящих, контролювати цю діяльність, виявляти ініціативу й допомагати у створенні нових установ подібного типу;

б) організаційно й методично розробляти питання фізичної культури, а також погоджувати із зацікавленими в цій справі установами й організаціями та затверджувати плани їхніх робіт у царині постановки фізичної культури при клубах і підприємствах, у закладах, школах та ін.;

в) організувати і проводити загальнореспубліканські свята фізичної культури, виступи, змагання, виставки для агітації та пропаганди фізичної культури, проводити з'їзди, наради з фізичної культури, об'єднуючи діяльність різних установ і організацій [9, с.79–80].

Велике значення для поліпшення фізкультурно-спортивної роботи мала спільна постанова Центрального комітету КП(б)У та ЦК ЛКСМУ (Центральний Комітет Ленінської Комуністичної Спілки Молоді України) від 16 лютого 1926 року «Про посилення роботи з фізичної культури». У постанові відзначалося, що загальне керівництво діяльністю всіх відомств і профорганізацій у галузі фізкультури, згідно з декретом ВУЦВК й РНК від 4 листопада 1925 року, покладено на ВРФК та її місцеві органи, яким необхідно сприяти у виконанні організаційних заходів [11, с.15].

У 1928 році відбувся VIII з'їзд ВЛКСМ, де зазначалося, що головним гальмом у фізкультурній роботі є організаційна структура фізкультурного руху. На з'їзді висловлювалися пропозиції про утворення єдиного Всесоюзного добровільного товариства фізичної культури, незалежного від державних та інших громадських організацій. Однак, вважаючи стан фізкультурної роботи незадовільним, ЦК ВКП(б) (із 1925 року – ЦК ВКП(б) Центрального Комітету Всесоюзної Комуністичної партії (більшовиків)) 23 вересня 1929 року прийняв постанову «Про фізкультурний рух», у якій висунув перед фізкультурними організаціями ряд конкретних завдань, що лягли в основу перебудови в галузі фізичної культури і спорту, а саме: усунути різнобій у фізкультурній роботі, увести більш організованості й плановості в подальшу діяльність; викорінення «рекордсменського» ухилу, аполітичності в рядах фізкультурників; укріплення обороноздатності держави; розширення масштабів фізкультурної роботи за рахунок залучення в фізкультурний рух широких мас населення.

У постанові «Про фізкультурний рух» було визнано недоцільним утворення єдиного добровільного товариства й пропонувалося посилити державне централізоване керівництво фізкультурною роботою. З цією метою доручалося Президії ЦВК СРСР створити при ЦВК СРСР Всесоюзну раду фізичної культури з функціями державного керівного органу, якому підкорялися всі РФК при ЦВК союзних республік, реорганізувавши їх і їх місцеві органи. Доручалося ЦК ВЛКСМ і ВЦРПС посилити роботу з фізкультури [7, с.47].

Висновки... Таким чином, 20-ті роки стали періодом створення системи теорії і практики фізичного виховання у Радянській Україні. Цьому сприяли відповідні постанови ЦК КП(б)У, ЦК ЛКСМУ, уряду та інших директивних документів щодо реформи освітянської справи та фізичного виховання молоді. Саме на цей період припадають кардинальні зміни у суспільно-політичному, економічному житті держави, окреслено системоутворюючі основи розвитку фізкультурно-спортивного руху: ідейні, програмно-нормативні, науково-методичні, організаційні тощо.

В кінці 20-х років ХХ століття в Україні завершується створення державних і громадських форм організації радянського фізкультурно-спортивного руху із чіткою централізацією та цільовим змістом, зумовлені конкретними завданнями, суспільними запитами, специфікою соціально-політичної та економічної ситуації. Спостерігалася тенденція до зміни завдань і цільового змісту фізкультурно-спортивного руху від воєнізованої, військово-прикладної до результативно-спортивної, масової, оздоровчої спрямованості.

Розвиток фізичного виховання молоді в даний період становить певний інтерес з точки зору проблем сьогодення, оскільки він характеризувався початком активного залучення молоді та широких мас трудящих до спортивно-масового руху. Саме в цей період були закладені теоретичні засади фізичного виховання, розроблені мета, завдання, зміст фізичного виховання та засоби його реалізації відповідно до конкретно-історичних умов. Поряд з бюджетним фінансуванням активно залучалося широке коло додаткових надходжень, що дозволило забезпечити будівництво спортивних споруд. Проте, незважаючи на зростання загального обсягу фінансування, воно було незначним, а створити відповідну матеріально-технічну базу в аналізований період не вдалося.

Список використаних джерел та літератури:

1. Винничук О. Т. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури / Ю. Т. Винничук. – Тернопіль : АСТОН, 2001. – 404 с.
2. Кулик В. В. Від всеобучу до світових рекордів / В. В. Кулик. – К. : Здоров'я, 1971. – 163 с.
3. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. Перевод с венгерского / Л. Кун. ; под общ. ред. В. В. Столбова. – М. : Радуга, 1982. – 398 с.
4. Развитие физической культуры и спорта на Харьковщине за годы Советской власти. – Х. : Знание, 1979. – 43 с.
5. Резолюции VI съезда профессиональных союзов СССР. – М. : Издательство ВЦСПС, 1925. – С. 37.
6. Солопчук М. С. Історія фізичної культури і спорту : навч. посіб. – Кам.-Подільський : Абетка-Нова, 2001. – 235 с.
7. Теппер Ю. Н. Развитие физкультурного движения в Украинской ССР / Ю. Н. Теппер // В кн. : Очерки по истории физической культуры. – М., 1967. – С. 39–69.

8. Физическая культура и спорт в СССР 1917-1957 гг.: к 40-летию Великой октябрьской социалистической революции. – М. : ФиС, 1957. – 376 с.
9. ЦДАВОВУ. – Ф.1, оп.2, спр.2961. Тези доповідей секретаріату ВУЦВК на IV Всесоюзному з'їзді Рад, 15-му з'їзді ВКП(б) і 2-й Всеукраїнській нараді по фізичній культурі. – 102 арк.
10. ЦДАВОВУ. – Ф.166, оп.6, спр.699. Матеріал про стан і розвиток фізичної культури на Україні (статут, протоколи, інструкції). – 157 арк.
11. ЦДАГОУ. – Ф.1, оп.2, спр.2905. Постанова ЦК КП(б)У та ЦК ЛКСМУ 16 лютого 1926 р. «Про посилення роботи з фізичної культури». – Арк. 15.
12. ЦДАГОУ. – Ф.7, оп. 1, спр. 3. Матеріали III Всеукраїнського з'їзду КСМУ в травні 1921 р. – Арк. 39.
13. Чернова Є. М. Розвиток фізичної культури і спорту в Українській РСР / Є. М. Чернова. – К., 1959. – 45 с.
14. Чудинов И. Г. Основные постановления, приказы и инструкции по вопросам советской физической культуры и спорта 1917 – 1957 гг. / И. Г. Чудинов. – М. : Физкультура и спорт, 1959. – 302 с.

Анотація

Г.П.Ковальчук

Организационные основы физического воспитания молодежи в советской Украине в 20-х годах XX в.

В статье раскрыты организационные основы становления и развития основ физического воспитания молодежи 20-х годов XX в. в Советской Украине. На основе соответствующей источниковой базы автором предпринята попытка историко-педагогического анализа активного развития советской системы физического воспитания, которая осуществлялась при активной позиции власти, партийно-государственного аппарата и инициативы комсомола на четкой идеологической основе с ориентацией молодежи на массовую военно-прикладную и спортивную подготовку, обусловленных спецификой социально-политической и экономической ситуации в стране. Обобщаются содержание и формы физкультурно-спортивного движения и важность исторического опыта прошлого для современной теории и практики физического воспитания.

Ключевые слова: образование, организационные основы, физическое воспитание, физкультурно-спортивное движение, позиция власти, инициатива комсомолу, военно-спортивная подготовка, физическая культура, система воспитания, исторический опыт.

Summary

H.P.Kovalchuk

Organizing Bases of Youth Physical Training in the Soviet Ukraine in the 20th of the XX th Century

The article deals with the organizing bases of the becoming and the development of the youth physical training in the Soviet Ukraine in the 20th of the XX th century. On the principles of appropriate bibliography sources the author tried to embody the historic-pedagogical analysis of the active physical training Soviet system building up. It was accomplished with the help of the energetic government position, state party management and the Komsomol initiative on the firm ideological basis with youth following on the mass military and sport drill stipulated with the peculiarity of the social-political and economic situation in the country. Physical training and sport movement content and forms are generalized. The importance of the historic experience of the past for modern theory and practice is indicated.

Key words: education, the organizing bases, physical education, sports movement, the Komsomol initiative, government position, military sports training, physical training, the system of education, historic experience.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37(477.87) (09):070.489

А.Й.КОВАЧ,
аспірант
(м.Ужгород)

Документальні джерела зі шкільної історичної освіти у Підкарпатській Русі

У статті розглянуто документальні джерела шкільної історичної освіти у Підкарпатській Русі (1919–1938 рр.). Проаналізовано законодавчі акти, документи діловодства, статистику, довідкову літературу, матеріали методичного забезпечення, педагогічну пресу, публіцистику та документи особистого походження, які висвітлюють становище історичної освіти у школах. Огляд джерельної бази проведено у світлі французьких та російських наукових традицій, що розрізняють дві категорії документів: «джерела» і «література». Виходячи з цього, із документальних джерел ми виділяли лише ті оригінальні матеріали, які відносяться до періоду 20–30-х рр. XX ст., або створені його сучасниками.

Ключові слова: документальні джерела, історична освіта, методичне забезпечення, педагогічна преса.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Найважливішим емпіричним обґрунтуванням її основою умовиводів та узагальнень в історико-педагогічній науці є письмові джерела. Вони безпосередньо пов'язані із конкретним освітянином, педагогічними ідеями, навчальним процесом,